

Journal of Sepehr-e Siyasat
Vol. 7, No. 23, Spring 2020, pp 81-110
DOI: 10.22034/sej.2020.1883472.1208

Practical Analysis of Strengthening the Economy Based on the Guidelines of the Revolutionary Supreme Leader in the Realm of Resistance Economy*

(Case Study: Economic Protection of the Islamic Republic of Iran)

Mohsen Azizi¹, Hossein Hassanzadeh², Ali Reza Maqdisi³

¹ Researcher in the field of Political Science and Political Economy and Manager of one of the customs departments of Iran (**Corresponding Author**).
edris127@yahoo.com

² Assistant Professor, Department of Basic Sciences, Imam Hadi School, Imam Hossein University, Tehran, Iran.
hassanzadeh.1391@gmail.com

³ Dr. Strategic Management, Deputy of Legal and Supervision of Islamic Republic Customs Organization, Tehran, Iran.
Ar_moghadasi@yahoo.com

Received:2019/11/16 ; Accepted:2019/12/10

Abstract

The purpose of the present study is to explain important indicators of resistance Economy in Iran for the protection of frontiers based on the guidelines of the Supreme Leader on resistance Economy. Applied research method was used in this study and it was conducted by mixed method (qualitative-quantitative) and analytic hierarchy process (AHP). The results showed that the introduction of e-government in customs, shortening customs procedures, strict enforcement of health laws and regulations to put ban on importing unhealthy and harmful goods, creating a unique cross-border trade window, and providing special facilities for manufacturing companies are among the most important indicators for strengthening the Iranian economy.

Keywords: Resistance Economy, economic border guard, smuggling, Foreign Trade, Iranian Customs, Ayatollah Khameneii.

---

* **Cite this article:** Azizi, Mohsen ; Hassanzadeh, Hossein & Maqdisi, Ali Reza (2020). Practical Analysis of Strengthening the Economy Based on the Guidelines of the Revolutionary Supreme Leader in the Realm of Resistance Economy(Case Study: Economic Protection of the Islamic Republic of Iran). *Sepehr –e siyasat*, 7(23):83-112 /**Doi:** 10.22034/sej.2020.1883472.1208

فصلنامه علمی - تخصصی سپهر سیاست
سال ۷، شماره ۲۳، بهار ۱۳۹۹، صفحات ۸۱-۱۱۰
DOI: 10.22034/sej.2020.1883472.1208

تحلیل راهبردی مقاومت‌سازی اقتصاد کشور بر پایه رهنمودهای

رهبر معظم انقلاب در حوزه اقتصاد مقاومتی*

(مورد مطالعه: مرزبان اقتصادی جمهوری اسلامی ایران)

محسن عزیزی^۱؛ حسین حسن‌زاده^۲؛ علیرضا مقدسی^۳

^۱ دکترای علوم سیاسی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، گمرک جمهوری اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
edris127@yahoo.com

^۲ استادیار، گروه علوم پایه، دانشکده امام هادی(ع)، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.
hassanzadeh.1391@gmail.com

^۳ دکتری مدیریت راهبردی، معاون حقوقی و نظارت سازمان گمرک جمهوری اسلامی، تهران، ایران.
Ar_moghadasi@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۱۹

چکیده

هدف پژوهش حاضر تبیین شاخص‌های مهم مقاومت‌سازی اقتصاد ایران در حوزه مرزبان اقتصادی و براساس رهنمودهای اقتصاد مقاومتی مقام معظم رهبری بود. روش تحقیق، کاربردی بوده و با روش آمیخته و تلفیقی (کمی و کیفی) و تحلیل سلسله مراتبی (AHP) انجام شده است. نتایج نشان داد، پیاده کردن دولت الکترونیک در گمرکات، کوتاه شدن زمان انجام تشریفات گمرکی، اجرای دقیق قوانین و مقررات بهداشتی برای جلوگیری از ورود کالاهای ناسالم و مضر به کشور، ایجاد پنجره واحد تجارت فرامرزی و ارائه تسهیلات ویژه برای شرکت‌های تولیدی از مهمترین شاخص‌های مقاومت‌سازی اقتصاد ایران به شمار می‌آیند.

کلیدواژه‌ها: اقتصاد مقاومتی، مرزبان اقتصادی، قاچاق کالا، تجارت خارجی، گمرک ایران، آیت الله خامنه‌ای.

* استناد به این مقاله: عزیزی، محسن؛ حسن‌زاده، حسین؛ مقدسی، علیرضا (۱۳۹۹). تحلیل راهبردی مقاومت‌سازی

اقتصاد کشور بر پایه رهنمودهای رهبر معظم انقلاب در حوزه اقتصاد مقاومتی (مورد مطالعه: مرزبان اقتصادی

جمهوری اسلامی ایران). سپهر سیاست، ۷(۲۳): ۸۳-۱۱۲ / 10.22034/sej.2020.1883472.1208

مقدمه

اقتصادهایی که بر پایه یک محصول قرار دارند، بسیار آسیب‌پذیر بوده و با اندک نوسانات اقتصادی و یا کاهش تقاضا برای تک محصول کشور، اقتصاد سریعاً و شدیداً دچار مشکل شده و درآمدها و منابعش دچار نقصان می‌شود. تولیدکنندگان تک محصولی (واحدی) محصولات خود را بر حسب سفارش تولید می‌کنند. اقتصاد ایران مانند اکثر کشورهای صادرکننده نفت به دلیل وابستگی زیاد به این محصول نسبت به نوسانات قیمت نفت به شدت آسیب‌پذیر است. همچنین به دلیل اهمیت درآمدهای نفتی در تولید ناخالص داخلی کشورهای صادرکننده نفت، نوسانات قیمت نفت و تغییر در میزان درآمدهای نفتی می‌تواند موجب بی‌ثباتی در متغیرهای کلان اقتصادی شده و وضعیت تورمی در این کشورها را دچار تغییر و تحول نماید. به دلیل وابستگی کشور به درآمدهای نفتی، قدرت‌های بیگانه با حربه تحریم این کالای خداداد و استراتژیک و با سلاح اقتصادی به دنبال یک‌سری اهداف و از جمله تغییر رفتار سیاسی جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌های بین‌المللی هستند. بنابراین، «کاهش وابستگی به نفت یکی از الزامات اقتصاد مقاومتی است. این وابستگی، میراث شوم صد ساله ماست. ما اگر بتوانیم از همین فرصت که امروز وجود دارد، استفاده کنیم و تلاش کنیم نفت را با فعالیت‌های اقتصادی درآمدزای دیگری جایگزین کنیم، بزرگ‌ترین حرکت مهم را در زمینه اقتصاد انجام داده‌ایم» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۱/۰۱). در سال‌های اخیر با تشدید تحریم‌های غرب علیه جمهوری اسلامی ایران به بهانه متوقف کردن برنامه‌های

صلح‌آمیز هسته‌ای ایران، واژه اقتصاد مقاومتی به عنوان راهبرد اصلی ادبیات اقتصادی کشور مطرح و مورد بحث قرار گرفته است. «اقتصاد مقاومتی، یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خودشان را داشته باشند. یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تضمین‌کننده رشد و شکوفایی یک کشور باشد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۵/۱۶). هدف اصلی از چنین اقتصادی، مقاومت در برابر فشارها و تهدیدات دشمنان است. چنین هدفی مستلزم یک برنامه طولانی مدت و عمیق است تا بتواند به عنوان الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی زمینه توسعه اقتصادی را فراهم نماید. به عبارت دیگر، اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی می‌تواند موجب کاهش ضربه‌پذیری اقتصاد کشور در آینده شود (رودری و قاسمی، ۱۳۹۶، ص ۴). از یک طرف دشمنان کشور تلاش دارند تا نسبت به درهم ریختگی اقتصاد ایران اقدام کنند و از ناحیه اقتصاد ضرباتی را به کشور وارد کنند و از طرف دیگر، مقاومت در اقتصاد نسخه‌ای کارساز برای عبور از این مرحله است.

تجارت بین‌المللی در جهان بدون استفاده از خدمات و رویه‌های گمرکی معنا و مفهومی ندارد. مرزبان اقتصادی کشور با ایفای نقش می‌تواند در راه رسیدن به اقتصادی پویا، اما مقاوم در برابر تکانه‌های خارجی، تأثیر بسزایی در راه دستیابی به اقتصاد مقاومتی داشته باشد، زیرا فعالیت‌های گمرک در ارتباط مستقیم با اهداف و اولویت‌های کشور در زمینه‌های أخذ حقوق و عوارض گمرکی، اعمال سیاست‌های بازرگانی، حفاظت از جامعه در مقابل کالاهای زیان‌آور، پرتوزا و تقلبی، حفاظت از آثار فرهنگی و تاریخی، حفاظت‌های زیست محیطی و مقابله با قاچاق کالا می‌باشد (طباطبایی و ثابتی، ۱۳۸۹، ص ۱۲۷). اهمیت گمرک به حدی است که میزان سرعت و کارایی آن برخی اوقات به‌عنوان معیاری برای ارزیابی فعالیت‌های تجارت خارجی هر کشور و یا حتی اقتصاد کلان آن کشور در نظر گرفته می‌شود. در واقع مهم‌ترین نقش گمرک ارتقای کارایی فرآیند صادرات و واردات و

تأمین و تحلیل آمار و اطلاعات مربوط به تجارت خارجی کشورها می‌باشد. به همین دلیل است که امروزه سامانه‌های کنترلی و صیانتی گمرک، جزء حیاتی و لاینفک هرگونه برنامه تسهیل تجارت است (UNCTAD, 2006, P3).

امروزه تبادل میلیاردها دلار کالا و خدمات باعث همجوشی و پیوند اقتصادی- اجتماعی ملتها شده و مرزبان اقتصادی کشور در کنار سایر عوامل در تجارت بین‌الملل مانند بانک‌ها، بیمه‌ها و مؤسسات حمل‌ونقل بر زنجیره تجارت بین‌الملل نقشی اساسی دارد. اهمیت مرزبانان اقتصادی (گمرکات) در کشورهای مختلف در اجرای برنامه‌های توسعه‌ای، سیاست‌های اقتصادی و اقتدار کشورها در عرصه بین‌الملل جهت تبیین منافع کشورها و استفاده حداکثری از فرصت‌ها و منافع حاصله است.

گمرک به عنوان سنگربان اقتصادی کشور نقش راهبردی در تحقق اقتصاد مقاومتی دارد، زیرا تجارت کشور بدون استفاده از خدمات و رویه‌های گمرکی معنا و مفهومی ندارد، حال در این مطالعه، اینکه این مرزبان چگونه و از چه سازوکارهایی بر اقتصاد مقاومتی اثرگذار است، مورد بررسی قرار خواهد گرفت و با بررسی موضوع یاد شده، راهکارهایی برای کمک به مقاوم‌سازی اقتصاد کشور ارائه خواهد شد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

براساس بررسی‌های انجام شده، مطالعه‌ای که راهبرد مقابله با تحریم‌ها و مخاطرات امنیتی مبتنی بر رهنمودهای اقتصاد مقاومتی امام خامنه‌ای (مورد مطالعه: مرزبان اقتصادی جمهوری اسلامی ایران) پردازد، یافت نشد. برخی از مطالعات به بررسی نقش اقتصاد مقاومتی و اهمیت آن در اقتصاد کشور پرداخته و برخی دیگر نیز به بررسی مرزبان اقتصادی کشور (سازمان گمرک جمهوری اسلامی ایران) پرداخته‌اند.

حیدری و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی با هدف تعیین اولویت سیاست مالی مبتنی بر راهبرد اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های مالی و الگوهای فکری اقتصادی در ایران را به منظور تعیین میزان نزدیکی آنها با راهبرد اقتصاد مقاومتی در زمینه سیاست مالی بررسی کردند.

قربانی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با بررسی متون منتشر شده درباره اقتصاد مقاومتی، به بررسی دیدگاه‌های رایج در این زمینه پرداخته و در این راستا، چهار رویکرد اصلی یعنی همسان‌پنداری اقتصاد مقاومتی با اقتصاد اسلامی، اقتصاد تحریم‌محور، تاب‌آوری و فنریت اقتصادی، و ریاضتی بودن اقتصاد مقاومتی را مورد مطالعه قرار دادند.

شعبانی و سبحانی ثابت (۱۳۹۶)، در پژوهشی دریافتند، کالاهای واسطه‌ای و کالاهای سرمایه‌ای که قسمت عمده واردات کشور را تشکیل می‌دهند در مقابل تحریم‌های ظالمانه اعمال شده از ناحیه استکبار جهانی بسیار آسیب‌پذیر بوده و می‌تواند بر تولید داخلی کشور که متکی بر این کالاها است، اثر منفی داشته باشد.

مکیان و زنگی آبادی (۱۳۹۵)، در پژوهشی به بررسی الگوهای تحریم پرداخته و الزامات تحقق اقتصاد مقاومتی مانند علمی کردن اقتصاد، مدیریت بحران‌ها، استفاده از ظرفیت مردمی، کوچک‌سازی دولت، توانمندسازی بخش خصوصی و توجه به تولید پایدار را مورد واکاوی قرار دادند.

زیرک (۱۳۹۴)، نیز در پژوهش خود راهبردهای لازم برای اجرا و عملیاتی کردن طرح اقتصاد مقاومتی را در کشور مورد مطالعه قرار دادند. نتایج تحقیق در ارتباط با آسیب‌شناسی تمام بخش‌های مطرح در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بیانگر وجود موانع قانونی، حمایتی و عدم دسترسی به نوآوری‌های نوین ملی و بین‌المللی در این زمینه است.

سیفلو (۱۳۹۳)، مفهوم «اقتصاد مقاومتی» را از طریق تعیین جایگاه آن در پارادایم علم اقتصاد با بهره‌گیری از روش تحلیل گفتمان سخنان مقام معظم رهبری و تحلیل منطقی تشریح بررسی کرد. وی با تشریح مفاهیم دفاع، دفاع غیر عامل، جنگ، و جنگ اقتصادی، اقتصاد مقاومتی را به عنوان راهبرد دفاع غیرعامل اقتصادی تبیین کرده است. عمده‌ترین نوآوری این تحقیق به توسعه مفهومی جنگ، آسیب، دفاع و دفاع غیرعامل و استفاده از آنها به منظور فراهم کردن یک چارچوب نظری برای موضوعات اقتصادی مربوط می‌باشد.

معمارنژاد، شیری و کاخکی (۱۳۹۲)، در پژوهشی نظام گمرکی و ضرورت‌های تحول آن را (مبانی، برنامه‌ها و اقدامات انجام شده) بررسی کردند.

سیف و حافظیه (۱۳۹۲)، نیز با بررسی قابلیت‌های اقتصادی نظام جمهوری اسلامی ایران و شناسایی مؤلفه‌های اصلی تأثیرگذار (داخلی و خارجی) بر الگوی تعامل مناسب اقتصادی با جهان و ارزیابی این عوامل از منظر ارتباط با اهداف اساسی نظام، عوامل کلیدی مشخص و سپس با ایجاد تناظر میان آنها، در الگوی قوت-ضعف و فرصت - تهدید (سوات) راهبردهای مناسبی را استخراج کردند.

کانتنز و لابلند^۱ (۲۰۱۷)، براساس شش مطالعه میدانی در چاد، مالی، سودان، تونس، لیبی و آفریقای مرکزی، نشان دادند که پیامدهای ناخواسته سیاست‌های امنیتی، به طور ویژه در مورد تجارت و در نتیجه تولید درآمد است. علاوه بر این بیان کردند که دولت‌ها برای جلوگیری از قاچاق، عملاً وظیفه تصمیم‌گیری را به عهده مأموران گمرک منطقه و واردکنندگان می‌گذارند تا در مورد میزان مالیات قابل قبول به میزان مشخص توافق کنند.

افاناسیوا و همکاران^۲ (۲۰۱۷) نیز رویکردهای مدرن مدیریت ریسک و نحوه کاربرد آنها در گمرک را بررسی کردند. آنها در این پژوهش، بهترین شیوه‌های اروپا و جهان در مورد روش‌ها و ابزارهای مدیریت ریسک در امور گمرکی را تجزیه و تحلیل کردند. در این راستا مطابق با الزامات کنوانسیون کیوتو^۳، مدیریت ریسک اصلی‌ترین روش‌های کنترل گمرک مدرن است که اجازه استفاده مطلوب از منابع گمرکی را بدون کاهش اثربخشی کنترل‌های گمرکی و همچنین معافیت اکثر اپراتورهای تجاری از کنترل غیرقانونی بوروکراتیک می‌دهد.

1 Cantens & Raballand

2 Afanasieva et al.

3 Kyoto Protocol

جدول ۱. پیشینه پژوهش در حوزه‌های اقتصاد مقاومتی

پژوهش‌ها	مبانی نظری	الگوسازی	دیدگاه اقتصاد کلان
حیدری و همکاران (۱۳۹۶)		*	*
قربانی (۱۳۹۶)	*		*
شعبانی و سبحانی ثابت (۱۳۹۶)			*
زنوزی و صادق وند (۱۳۹۶)			*
سلطانی‌فر (۱۳۹۶)			
نوفرستی (۱۳۹۵)	*		
جلیلی (۱۳۹۵)			*
زنوزی و رائی (۱۳۹۵)			*
سلیمانی و حسین‌زاده یزدی (۱۳۹۵)		*	*
مکیان و زنگی آبادی (۱۳۹۵)		*	*
پرچمی و همکاران (۱۳۹۵)	*	*	*
شقایقی شهری و همکاران (۱۳۹۵)			*
زیرک (۱۳۹۴)		*	*
میلانی (۱۳۹۴)			*
اخباری (۱۳۹۴)			*
سیفلو (۱۳۹۳)	*		*
سیف و حافظیه (۱۳۹۲)		*	*

(منبع: رشیدی، ردادی و مقدم‌فر، ۱۳۹۴، ص ۷۰)

روش تحقیق

روش تحقیق مطالعه حاضر با توجه به هدف، کاربردی بوده و با استفاده از روش آمیخته و تلفیقی (کمی و کیفی) و تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، خط‌مشی‌های منتخب به لحاظ دارا بودن بیشترین تأثیر در تحقق راهبرد اقتصاد مقاومتی اولویت‌بندی شده و با کمک روش AHP الگوهای مهم، به لحاظ میزان نزدیکی آنها به راهبرد اقتصاد مقاومتی، رتبه‌بندی گردیدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه‌ای) استفاده شد و جامعه آماری شامل خبرگان و فعالان حوزه گمرک و تجارت بودند. به منظور بررسی پاسخنامه‌ها و بررسی یافته‌های آماری، ابتدا میزان

پایایی پرسشنامه‌ها براساس آلفای کرونباخ^۱ و با استفاده از نرم افزار SPSS23، محاسبه شد (هرچه این مقدار به ۱ نزدیک باشد، پرسشنامه از اعتبار بیشتری برخوردار است). مقدار آلفای کرونباخ کل ۰/۸۶۲ گزارش شد. در این پژوهش به منظور تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی محتوا استفاده گردید، به عبارت دیگر، پرسشنامه در اختیار متخصصان و صاحب نظران قرار داده شده و پس از تایید آنها از روایی پرسشنامه اطمینان حاصل گردید. بنابراین، ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش (پرسشنامه) از روایی محتوایی لازم برخوردار بود.

مفهوم اقتصاد مقاومتی

واژه مقاومت به معنای به پاخاستن و پایدار ماندن است. فرهنگ معین، مقاومت را از نظر لغوی، ایستادگی و برابری کردن معرفی می‌کند و آن را از نظر اصطلاحی در مبادرت به نبرد تدافعی، وضعیتی می‌داند که فرماندهی آن را موضع مقاومتی معرفی کرده و براساس همین موضع مقاومتی با تمام قوای خود مبادرت به نبرد می‌کند (عربیون و منوچهری آملی، ۱۳۹۱، ص ۱۰). قرآن کریم، مقاومت را واجب شرعی و ضروری بشر می‌داند که نبود آن در زمین منجر به فساد خواهد شد.

«إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ» (فصلت، ۳۰): «به یقین کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداوند یگانه است!» سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که: «ترسید و غمگین مباشید، و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است».

برای مفهوم اقتصاد مقاومتی، تعاریف متفاوتی ارائه شده که هر کدام از جنبه‌ای به این موضوع نگاه کرده‌اند. برخی نخبگان تشخیص‌تنگناها، و تلاش برای کنترل، مدیریت و بی‌اثر کردن آنها، کاهش وابستگی و تأکید بر مزیت‌های تولید ملی و تلاش برای خود اتکایی و در شرایط آرمانی تبدیل چالش‌ها به فرصت‌ها، با اتکاء به باور و

1 Cronbach's alpha

مشارکت همگانی و اعمال تدابیر علمی و خردمندانانه و مدبرانه را اقتصاد مقاومتی می‌دانند. اقتصادی که لازمه آن پویایی، کوشش در مسیر حرکت و پیشرفت است و نه انفعال (خدارحمی، ۱۳۹۱، ص ۱۰). راهبردهای اقتصاد مقاومتی را می‌توان با قدرت و اجماع ملی همراه و پیاده‌سازی آنها را تسریع کرد. در این رویکرد کسب ثروت و درآمد ملی از مسیرهایی دنبال می‌شود که قدرت چانه‌زنی کشور در فضای سیاسی بین‌المللی را تقویت می‌کند، نه آنکه کشور ناگزیر باشد به دلیل مسائل اقتصادی از اهداف خود در فضای سیاسی دست بکشد (تراب‌زاده جهرمی، سجادیه و سمیعی نسب، ۱۳۹۲، ص ۳). در این میان، تعریف جامع و کامل از اقتصاد مقاومتی را رهبر فرزانه انقلاب ارائه داده‌اند. ایشان در دیدار با دانشجویان فرمودند: «اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین‌کننده رشد و شکوفایی کشور باشد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۵/۱۶). «اقتصاد مقاومتی، یعنی اقتصادی که از درون می‌جوشد و احتیاج ما را به دیگران کم می‌کند و استحکام کشور را در مقابل تکانه‌های خارجی افزایش می‌دهد؛ این معنای اقتصاد مقاومتی است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۸/۲۶). بنابراین، منظور از اقتصاد مقاومتی واقعی، یک اقتصاد مقاومتی فعال و پویاست و نه یک اقتصاد منفعل و بسته؛ به‌طوری که کشور ضمن مقاومت در مقابل موانع و ناملازمات مسیر خود، روند پیشرفت پایدار را حفظ کند. اقتصاد مقاومتی هم واجد جنبه‌های اثباتی مثل پیشرفت علم و فناوری و تولیدات بیشتر و برتر است و هم واجد جنبه‌های سلبی که کاهش وابستگی به واردات و کنترل مصرف کالاهای خارجی از جمله آنها است. الگوی اقتصاد مقاومتی یک الگوی اسلامی است که کیفیت تعامل و ارتباط اقتصادی با کشورهای خارجی را تعیین می‌کند.

مرزبان اقتصادی کشور و اقتصاد مقاومتی

سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، سند جامعی برای اقتصاد پایدار کشور است، زیرا قدرت چانه‌زنی کشور در فضای سیاسی بین‌المللی را تقویت می‌کند تا کشور ناگزیر نشود به دلیل وابستگی به بیگانگان در مسائل اقتصادی از اهداف و آرمان‌های انقلاب

اسلامی در فضای سیاسی دست بکشد. به تعبیر رهبر معظم انقلاب «سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و خصوصیات اقتصاد مقاومتی، درون‌زایی است؛ درون‌زایی یعنی تولید ثروت به وسیله فعالیت درونی کشور انجام بگیرد؛ چشم به بیرون نباشد، نگاهمان به بیرون نباشد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۱/۱). گمرک جمهوری اسلامی ایران در مسیر تحقق سیاست‌های کلی مقاوم‌سازی اقتصاد یا اقتصاد مقاومتی، دارای نقش، کارکرد و ویژگی‌هایی است. این ویژگی‌ها شامل نقش اساسی در کاهش وابستگی بودجه جاری به درآمدهای نفتی، نقش حمایتی در افزایش و رونق تولید ملی و سرمایه‌گذاری، نقش تسهیل‌کننده در تجارت (گسترش صادرات، ترانزیت کالا و سوخت)، نقش پیش‌رو در شفاف‌سازی و سالم‌سازی فعالیت‌های تجاری و گمرکی، نقش سازنده در توسعه دیپلماسی تجاری و اقتصادی با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و شرکای تجاری، نقش پدافندی در مقابله با تهدیدات و جنگ اقتصادی، نقش پیش‌ران در رونق اقتصاد ملی و نقش صیانتی و حفاظتی از جامعه است (گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۶/الف، ص ۲۰).

به تعبیر رهبر معظم انقلاب «پادزهر ما این است که ما کاری کنیم که اقتصاد، اقتصاد قوی، مقاوم و پایدار [بشود]، یعنی همان «اقتصاد مقاومتی» که بارها گفته ایم و گفته ایم و گفته ایم. این هم از عوامل اقتدار کشور است ... باید بتوانیم اقتصاد کشور را مقاوم کنیم، جوری کنیم [که آن را] استحکام ببخشیم. این یکی از عوامل اقتدار است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۱۰/۱۹).

مرزبان اقتصادی کشور در راستای اقتدار اقتصادی و کاهش وابستگی به نفت می‌تواند از طریق ارتقای سطح تعامل و همکاری با سازمان‌های هم‌جوار، منطقه‌ای و بین‌المللی گمرکی، چابک‌سازی و نوسازی مستمر ساختار، تشکیلات و ظرفیت‌سازی و استانداردهای فرآیندها و تسهیل تشریفات گمرکی به عنوان سنگ‌ربان تجاری و اقتصادی، نقشی پیش‌رو، پیش‌ران و موثر در تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ایفا نماید. به طور کلی رویکردهای کلان گمرک جمهوری اسلامی ایران در اجرای اقتصاد

مقاومتی عبارتند از: شفاف‌سازی فعالیت‌های تجاری و گمرکی، تأکید بر کار و مدیریت جهادی، استیفای کامل حقوق دولت، بهره‌گیری مؤثر از فناوری‌های بومی نوین، ارتقای سطح تعامل و همکاری با سازمان‌های همجوار، منطقه‌ای و بین‌المللی، تسهیل و روان‌سازی تجارت رسمی، انضباط‌بخشی به مبادلات تجاری در مرزها و مبادی رسمی، نهادینه‌سازی درستکاری و فسادستیزی، ظرفیت‌سازی مستمر، استانداردسازی و بهبود فرآیندهای گمرکی، ارتقای نقش گمرک در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی و تجاری و ارتباط هدفمند و مستمر با جامعه تجاری (گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۵، ص ۸).

۴-۱- اقتصاد مقاومتی و ضرورت حمایت از تولید داخلی

«من عرض می‌کنم در آیه شریفه «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» به احتمال زیاد منظور از «قُوَّة» فقط قُوَّة نظامی نیست ... هرچه می‌توانید، درون خودتان را قوی کنید. معنای این استحکام ساخت داخلی کشور که بنده مکرر می‌گویم، این است. از لحاظ علمی خودتان را قوی کنید، از لحاظ فناوری خودتان را قوی کنید، از لحاظ تولید داخلی قوی کنید» (مقام معظم رهبری، ۲۷/۱۱/۱۳۹۵). حیات اقتصادی هر کشور وابسته به تولید بوده و تولید مهم‌ترین عامل پویایی سرمایه‌های مالی و انسانی است، زیرا تولید به اندازه‌ای در رشد مؤلفه‌های ارزشی و اجتماعی مؤثر است که اگر سطح آن پایین باشد، توسعه این مؤلفه‌ها به خطر خواهد افتاد (نوری، ۱۳۸۳، ص ۳۲).

بدیهی است که نقش گمرک در تولید، بسیار مهم بوده و می‌تواند موجب تقویت بخش‌های تولیدی صادراتی شود. برای این منظور می‌بایست شاخص لجستیک تجاری^۱ کشور ارتقاء یابد. در این خصوص، بانک جهانی عملکرد کشورها را در شش زمینه مورد ارزیابی قرار می‌دهد که عبارتند از:

۱. کارایی فرایندهای ترخیص کالا

۲. کیفیت زیرساخت‌های لجستیکی

۳. سهولت در ارسال محموله‌های بین‌المللی

۴. شایستگی و کیفیت خدمات لجستیک

۵. توانایی در تعقیب و ردیابی کالاهای ارسالی

۶. میزان تحویل به موقع محموله‌ها

ایران در گزارش‌های قبلی این شاخص بین‌المللی که از سال ۲۰۰۷ به صورت دوسالانه توسط بانک جهانی اندازه‌گیری و پایش می‌شود، به ترتیب رتبه‌های، ۱۰۳، ۱۱۲ و ۱۱۴ را داشته است.

جدول ۲. رتبه ایران در ۶ شاخص عملکرد لجستیک

۲۰۱۶	۲۰۱۴	۲۰۱۲	۲۰۱۰	
۱۶۰	۱۶۶	۱۵۵	۱۵۵	تعداد کل کشورها
۱۱۰	۱۳۳	۱۲۶	۱۰۶	کارایی فرایندهای ترخیص کالا
۷۲	۹۷	۱۰۰	۸۶	کیفیت زیرساخت‌های لجستیکی
۸۸	۱۲۴	۱۱۵	۱۲۱	سهولت در ارسال محموله‌های بین‌المللی
۸۲	۸۳	۸۷	۶۹	شایستگی و کیفیت خدمات لجستیک
۱۱۱	۱۲۳	۱۰۸	۱۱۰	توانایی در تعقیب و ردیابی کالاهای ارسالی
۱۱۶	۱۴۱	۱۳۸	۸۵	تحویل به موقع کالا
۹۶	۱۱۴	۱۱۲	۱۰۳	شاخص عملکرد لجستیک

(منبع: سلیمانی سدهی و میان‌دوآبچی، ۱۳۹۷، ص ۴)

۴-۲- اقتصاد مقاومتی و ضرورت مبارزه با قاچاق کالا

«ما نسبت به اقتصاد ملی خودمان باید تعصب داشته باشیم؛ مصرف جنس خارجی یکی از عیوب مهم ما است» (مقام معظم رهبری، ۱/۰۱ / ۱۳۹۷). بزرگ‌ترین مبحث در اقتصاد پویا، تکیه بر تولید ملی و مصرف محصول داخلی است. بر این اساس است که رهبر معظم انقلاب فرمودند: «بحث اقتصاد مقاومتی و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی که گفته شد، اساس سیاست‌های [اقتصاد] مقاومتی، آن گُش عبارت است از تکیه بر تولید داخلی؛ اساس آن، این است. سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، هم به معنای سنگرسازی دفاعی در مقابل دشمن است، هم توانمندسازی برای حرکت به جلو است؛

یعنی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی هم جنبه پدافندی دارد، هم جنبه‌ی آفندی دارد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۶/۷). قاچاق کالا که رهبر معظم انقلاب آن را یک عمل ممنوع و حرام قطعی می‌داند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۴/۱۰). یک پارادکس مختل‌کننده برای اقتصاد مقاومتی می‌باشد. طبیعی است که در شرایط ورود کالاهای قاچاق به کشور که تعطیلی تولید داخلی، پیامد گریزناپذیر آن است، بستر لازم برای حمایت از سرمایه‌گذاران و کارآفرینان ایرانی فراهم نخواهد شد. سرمایه‌گذار تا وقتی نسبت به سودآوری کار خود اطمینان نداشته باشد، دست به سرمایه‌گذاری نخواهد زد. یکی از وجوه امنیت سرمایه‌گذاری، اطمینان از وجود بازار است که وقتی در اختیار محصول خارجی قرار گرفت، این امنیت و اطمینان خاطر از میان خواهد رفت. بنابراین، در کنار سایر عوامل و بسترهای حمایتی از تولید ملی و کار و سرمایه ایرانی، پیشگیری از ورود کالاهای خارجی به طریق قاچاق نیز یکی از این عوامل و زمینه‌ها است و اینها، خود همه وجوهی از اقتصاد مقاومتی به شمار می‌روند (جلیلی، ۱۳۹۵، ص ۲۰). قاچاق کالا در بسیاری موارد، با ایجاد و تشدید رویه‌های اقتصادی مغایر با اقتصاد مقاومتی ارتباط دارد و از این رو، مبارزه با قاچاق یکی از شیوه‌ها و ابزارهای اصلاح نقاط ضعف اقتصاد در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی است.

در عمل قاچاق، مقررات و قوانین بازرگانی و تجارت کشور، نقض می‌شود و مرتکب آن مشمول مجازات مصرح در قانون می‌گردد. بر این اساس، قاچاق یک جرم است و قانون مجازات اسلامی در ایران، قاچاق را جرم مشمول تعزیرات حکومتی می‌داند (پژویان و مداح، ۱۳۸۵، ص ۴۷). قاچاق که با انگیزه فرار از مالیات صورت می‌گیرد، دولت را از درآمدهای قانونی و مشروع محروم می‌کند و بر این اساس منابع بخش عمومی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (همان، ص ۵۱). علاوه بر قاچاق، ضعف‌های ساختاری در اقتصاد کشور نیز شاخص‌های اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و پیامدهای نامطلوبی به دنبال دارد (وطن‌پور، ۱۳۸۷، ص ۷۰).

از طرف دیگر، کاهش تولید داخلی، کاهش اشتغال را در پی دارد که در نهایت با

کاهش بهره‌وری و تنزل اقتصادی، تراز پرداخت‌ها رو به وخامت می‌گذارد و عقب‌ماندگی صنعتی نسبت به رقبا و باز ماندن از توسعه در معیارهای جهانی اتفاق می‌افتد (وایلد، هیویت و جانسون، ۱۳۷۷، ص ۵۳). قاچاق، سبب اختلال و گسیختگی در نظم و برنامه‌ریزی‌های تولیدی شده و هزینه‌های جانبی را افزایش می‌دهد (نورمحمدی، ۱۳۸۳، ص ۲۸۴). به اعتقاد بعضی کارشناسان، به ازای هر ۴ میلیارد دلار کالای قاچاق در سال، ۸ درصد تولیدات داخل دچار افت می‌شود، برای اینکه قاچاق، بزرگ‌تر شدن بخش خدمات و کوچک‌تر شدن تولید و حتی سقوط واحدهای تولیدی را تسهیل می‌کند (وطن‌پور، ۱۳۸۷، ص ۷۰). از دیگر پیامدهای قاچاق در اقتصاد رانتهی، کاهش امنیت اقتصادی و متعاقب آن نزول سرمایه‌گذاری و در نتیجه پایین ماندن رشد اقتصادی است. در این فضا، قاچاق کالا نقش مسلط به خود می‌گیرد و منشاء آن سوء استفاده‌های علنی و ظاهراً قانونی فراهم آمده از موقعیت‌های خاص سیاسی یا اجتماعی و نیز دسترسی زودهنگام به اطلاعات مهم اقتصادی است (سزاوار، ۱۳۸۲، ص ۷). خلاصه آنکه رابطه میان اقتصاد سایه‌ای (قاچاق) و مفاسد اقتصادی (رانته جویی) محکم و پایدار است.

جدول ۳. برآورد میزان قاچاق کالا

ردیف	سال	میزان قاچاق کالا (میلیارد دلار)
۱	۱۳۹۲	۲۵
۲	۱۳۹۳	۱۹.۸
۳	۱۳۹۴	۱۵.۵
۴	۱۳۹۵	۱۲.۶
۵	۱۳۹۶	۷.۵۶

منبع: (سایت ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ۱۳۹۷/۲/۱)

شایان توجه است که آمار رسمی در خصوص آمار قاچاق قبل از سال ۱۳۹۲ ارائه نشده است.

موفقیت‌های مرزبان اقتصادی کشور در تسهیل تجارت و مبارزه با قاچاق کالا در

راستای تحقق اقتصاد مقاومتی به تعبیر مقام معظم رهبری، انقلاب اسلامی به یک انحطاط تاریخی طولانی پایان داد و کشور که در دوران پهلوی و قاجار بشدت تحقیر شده و بشدت عقب مانده بود، در مسیر پیشرفت سریع قرار گرفت. گمرک جمهوری اسلامی ایران نیز در چهلمین سال پیروزی انقلاب اسلامی تا جایگاه واقعی خود که زینده نظام اسلامی است، اگرچه فاصله زیادی دارد، اما توانسته به موفقیت‌هایی دست یابد. مطابق بند ۱۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی از طرف رهبر معظم انقلاب، سازمان گمرک ایران به عنوان یک سازمان حاکمیتی، علاوه بر وظایف سنتی، مسئولیت‌های تازه‌ای همچون ایجاد امکانات و تسهیلات برای افزایش رقابت و امنیت تجارت را نیز بر عهده دارد. یکی از این مسئولیت‌ها فراهم‌سازی تسهیلات و امکانات گوناگون برای تسهیل و تسریع در ترخیص مواد اولیه و قطعات و لوازم خطوط تولید است که مدت زمان ترخیص مواد اولیه وارداتی و رسیدن آن به خطوط تولید را به شدت کاهش داده و در کنار نظارت‌های سیستمی، امکان مدیریت بهتر و کارآمدتر گمرک را مهیا نموده است.

جدول ۴. زمان ترخیص کالا در رویه صادرات قبل و بعد و از اجرای سامانه جامع و الکترونیکی شدن امور در گمرک

بعد از اجرا (سال ۱۳۹۵)		قبل از اجرا		مسیر
زمان ساعت	درصد به کل اظهارنامه‌ها	زمان ساعت	درصد به کل اظهارنامه‌ها	
۱۱	٪۳۵	۳۰	٪۴۲	کنترل سیستمی و فیزیکی (قرمز)
۵	٪۳۰	۴۰	٪۳۹	کنترل سیستمی و اسنادی (زرد)
۳	٪۳۵	۲۷	٪۱۹	کنترل کاملاً سیستمی (سبز)

منبع: (کرباسیان، ۱۳۹۶، ص ۱۱۳).

سازمان جهانی گمرک در بخش کشف تخلفات و مبارزه با قاچاق کالا، ارزیابی و اعلام کرده است که گمرک ایران پس از کشور ژاپن رتبه دوم را دارد.

این ارزیابی شامل آخرین روش‌های قاچاق و مسیرهای ترانزیت مواد مخدر و پیش‌سازها، سوخت، گونه‌های در حال انقراض، جرائم زیست محیطی، کشفیات مواد نوظهور (NPS)، دارو، کالاهای تقلبی و سایر موارد مرتبط می‌شود. گمرک ایران در حالی رتبه دوم را در مبارزه با تخلفات و قاچاق کالا پس از کشور ژاپن کسب کرده که بیشترین امتیازهای کشور ژاپن به فعالیت‌های گمرک این کشور در حوزه مبارزه با تخلفات و تقلب‌های مالکیت معنوی^۱ اختصاص دارد (گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۶/ب، ص ۱۲).

در عرصه داخلی نیز، براساس بررسی و تصمیم مسئولان عالی دستگاه‌های متولی^۲ مبارزه با قاچاق کالا و ارز، گمرک جمهوری اسلامی به عنوان دستگاه برتر در مبارزه با قاچاق کالا معرفی شده است. در این سازمان برای اصلاح ساختارها و روش‌ها در خصوص تجهیز کردن سیستم‌های کنترلی و نظارتی اقدامات مؤثری انجام شده است (سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۶/۱/۲۲).

براساس جدیدترین گزارش منتشر شده از سوی بانک جهانی در خصوص شاخص عملکرد لجستیک ۲۰۱۶، رتبه ایران در این شاخص بین‌المللی^۳ با صعودی ۱۸ پله‌ای به رتبه ۹۶ ارتقاء یافته است. این نخستین بار است که روند نزولی ایران در رتبه‌بندی لجستیکی کشورها متوقف شده و شاهد صعود قابل توجهی هستیم. امارات بهترین کشور لجستیکی منطقه است، با این وجود، بیشترین بهبود عملکرد لجستیکی در

1 Intellectual Property (IPR)

۲ شامل: دبیر شورای عالی امنیت ملی، فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، رئیس سازمان اطلاعات سپاه، فرمانده نیروی انتظامی، معاون اقتصادی وزیر اطلاعات، وزیر صمت، وزیر امور اقتصادی و دارایی، وزیر دادگستری، رئیس ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، رئیس کل گمرک، مدیرعامل سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی و معاون اول قوه قضاییه، دادستان کل کشور، نماینده قوه قضاییه در ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، رییس سازمان بازرسی کل کشور و دادستان عمومی و انقلاب تهران.

3 LPI

بین کشورهای منطقه نسبت به دوره قبل (۲۰۱۴) مربوط به ایران و پس از آن، امارات می‌باشد (سلیمانی سدهی و میاندوآبچی، ۱۳۹۷، ص ۳).

اقدامات گمرک در راستای بهبود عملکرد لجستیک بدین شرح است:
تسهیل فرآیند ارسال برخط اظهارنامه‌های واردات و صادرات با بهره‌گیری از زیرسامانه اظهار از راه دور در رویه‌های واردات، صادرات و ترانزیت.
کاهش ایستگاه‌های کاری در روند تشریفات گمرکی از ۷ عدد به ۳ عدد.
کاهش تعداد اسناد گمرکی از ۱۰ فقره به ۵ فقره برای رویه واردات و از ۷ فقره به ۳ فقره برای رویه صادرات (سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۵/۱۲/۸). پروژه تیرالکترونیک اولین پروژه بین‌المللی محسوب می‌شود که گمرک جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشور پایلوت اجرای یک پروژه جهانی در میان ۶۹ کشور انتخاب شده است. سازمان جهانی گمرک در گزارشی به موفقیت آمیز بودن تست این پروژه در ایران پرداخته است.

این پروژه پایلوت به‌طور رسمی از اکتبر ۲۰۱۵ با راهبری مقامات گمرکات جمهوری اسلامی ایران و ترکیه به عنوان دو داوطلب پیش‌تاز و انجمن‌های تضمین^۱ TIR دو کشور به نام اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران و اتحادیه اتاق‌ها و تبادل کالاهای ترکیه و با همکاری اتحادیه حمل‌ونقل بین‌المللی جاده‌ای^۲ و کمیسیون اقتصادی اروپای سازمان ملل^۳ شروع به کار کرد. در سیستم الکترونیکی تمامی طرف‌های درگیر می‌توانند در هر زمان به تمامی اطلاعات مرتبط دسترسی داشته باشند. تبادل اطلاعات دیجیتالی، کاملاً جایگزین رویه‌های کاغذی شده و اطلاعات محموله پیش از

۱ واژه تیر (TIR) مخفف کلمه‌های فرانسوی Transports Internationaux Routiers به معنی حمل و نقل جاده‌ای بین‌المللی است و در حال حاضر سیستم TIR تنها سیستم ترانزیت جهانی می‌باشد که تحت آن کالاها از گمرک مبدأ به طریقه مهر و موم شده به گمرک مقصد با کنترل‌های هماهنگ و پروسه‌های مشترک با تضمین بین‌المللی معتبر منتقل می‌شوند (سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۵/۱/۳۰).

2 IRU

3 UNECE

رسیدن قابل مشاهده می‌باشد. این امر با استفاده از مدیریت خطر و نکات ایمنی اضافه، کاملاً برای تمامی طرفین سودمند خواهد بود و ضمن کاهش خطر تقلب، رویه‌های گمرکی تسریع می‌شود و هزینه‌ها نیز کاهش می‌یابد (گمرک جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۶/ج، ص ۲).

مقایسه موانع تعرفه‌ای گمرکی در ایران و گمرکات جهان

مقایسه روند اخذ مجوزها در ایران با چهار کشور موفق دنیا، نشان از حبس تجارت کشور در بوروکراسی اداری دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد کشورهای هند، سنگاپور، کره جنوبی و استرالیا در راستای تسهیل روند تجارت در صدور مجوز واردات و صادرات به فعالان اقتصادی، گام‌های اصلاحی مهمی برداشته‌اند. این در حالی است که در فرآیند تجاری ایران، علاوه بر گمرک، ۲۲ سازمان اقدام به سیاست‌گذاری، دخالت و نظارت می‌کنند. آثار گسترده بودن سازمان‌های مجوز دهنده در ایران را می‌توان در افزایش هزینه‌ها، طولانی شدن زمان بررسی اسناد و ترخیص کالا دید. شناسایی و حذف «سازمان‌های مزاحم» در روند تجارت کشور به منظور تسهیل تجارت، یکی از اقدامات مهمی است که باید در دستور کار متولیان امر قرار گیرد. تأخیر در صدور مجوز از سوی سازمان‌های هم‌جوار یکی از چالش‌های اصلی در فرآیند گمرکی به شمار می‌رود که از یک سو، تجار کشور را درگیر و برای آنها ایجاد مزاحمت و دردسر خواهد کرد و از سوی دیگر، دپوی کالا و کند شدن روند ترخیص را در پی خواهد داشت. به گفته کارشناسان، عملکرد بهتر و اصلاح ساختار سازمان‌های هم‌جوار گمرک، قطعاً می‌تواند منجر به بهبود عملکرد گمرک کشور و بهبود رتبه ایران در جهان شود (روزنامه دنیای اقتصاد، ۱۳۹۵، ص ۱).

از دیگر موانعی که بر سر راه تجار ایرانی قرار دارد، تعداد بالای رویه‌های گمرکی است، به طوری که مقایسه رویه‌های گمرکی بین ایران و چند کشور منتخب دنیا نشان می‌دهد، رویه‌های گمرکی در کشور ایران با فراوانی ۱۶ مورد گزارش، بالاتر از حد استاندارد جهانی است، در حالی که رویه‌های گمرکی در کشورهایی چون استرالیا ۴

مورد شامل «صادرات، واردات، امانات پستی و مسافری» است. همچنین، رویه‌های گمرکی کره جنوبی ۶ مورد گزارش شده که شامل «صادرات، واردات، امانات پستی، مسافری، ورود موقت و مرجوعی» است. از طرفی، رویه‌های گمرکی در کشور هند ۵ مورد ثبت شده که مواردی چون «صادرات، واردات، امانات پستی، ترانزیت و مسافری» را دربرمی‌گیرد. در نهایت رویه‌های گمرکی در کشوری چون سنگاپور ۶ مورد گزارش شده است (همان، ص ۲).

با الکترونیکی شدن رویه‌های گمرکی و ارتباط الکترونیکی گمرک با ۲۲ سازمان همکار، امکان ترخیص هیچ کالایی بدون أخذ مجوز وجود ندارد و به عبارت دیگر، تا مجوز مرتبط ارائه نشود، امکان ادامه مراحل تشریفات گمرکی در سامانه جامع گمرکی میسر نیست.

۷- یافته‌های پژوهش

در راستای بررسی نقش مرزبان اقتصادی در تولید ناخالص داخلی، ۷ معیار در نظر گرفته شد. همان‌طور که در جدول ۵ قابل مشاهده است، نرخ ناسازگاری ۰/۰۱ بوده و در دامنه مجاز قرار دارد. براساس اولویت‌بندی معیارهای تولید ناخالص داخلی از دیدگاه خبرگان فعال در حوزه تجاری و گمرکی، «ثبات در سیاست‌گذاری‌های گمرکی» و «ثبات و وحدت رویه در قوانین و مقررات گمرکی» برای بهبود فضای کسب‌وکار و در نتیجه بهبود تولید ناخالص داخلی از مهمترین نقش‌های گمرک در افزایش تولید ناخالص داخلی است، یعنی دو معیار یاد شده در مجموع ۵۴/۸ درصد از وزن عوامل مؤثر بر تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهند. در این راستا، حفظ و ارتقای قدرت رقابت‌پذیری محصولات بخش‌های مختلف اقتصادی کشور با اجرای دقیق مفاد قوانین و مقررات گمرکی با وزن ۱۷/۲ درصد در جایگاه دوم، حذف کاغذ بازی و بوروکراسی‌های زائد توسط گمرک برای افزایش سرمایه‌گذاری خارجی با وزن ۱۰/۷ درصد در جایگاه سوم، دو معیار ارائه تسهیلات ویژه و ترخیص نسبه برای واردات مواد اولیه و واسطه‌ای شرکت‌های تولیدی و حذف تسهیلات ضمانت‌نامه‌ای برای ورود

کالاهایی که مشابه داخلی دارند، به صورت مشترک و با وزن ۶/۵ درصد به صورت مشترک در جایگاه چهارم و راه‌اندازی پنجره واحد تجارت فرامرزی برای بهبود فضای کسب و کار و متعاقب آن افزایش تولید ناخالص داخلی با وزن ۴/۲ درصد در جایگاه پنجم قرار دارد.

جدول ۵. برآورد وزن معیارهای موثر بر تولید ناخالص داخلی در راستای نقش مرزبان اقتصادی در تحقق اقتصاد مقاومتی

ردیف	فعالیت	وزن محاسباتی	رتبه
۱	ارایه تسهیلات ویژه و ترخیص نسبه برای واردات مواد اولیه و واسطه‌ای شرکت‌های تولیدی	0.065	۴
۲	حذف کاغذ بازی و بوروکراسی‌های زائد توسط گمرک برای افزایش سرمایه‌گذاری خارجی	0.107	۳
۳	ثبات در سیاست‌گذاری‌های گمرکی برای بهبود فضای کسب و کار	0.274	۱
۴	حذف تسهیلات ضمانت‌نامه‌ای برای ورود کالاهایی که مشابه داخلی دارند	0.065	۴
۵	ثبات و وحدت رویه در قوانین و مقررات گمرکی برای بهبود فضای کسب و کار	0.274	۱
۶	حفظ و ارتقای قدرت رقابت‌پذیری محصولات بخش‌های مختلف اقتصادی کشور با اجرای دقیق مفاد قوانین و مقررات گمرکی	0.172	۲
۷	راه‌اندازی پنجره واحد تجارت فرامرزی برای بهبود فضای کسب و کار و متعاقب آن افزایش تولید ناخالص داخلی	0.042	۵
نرخ ناسازگاری		0/01	

در راستای بررسی نقش مرزبان اقتصادی در کاهش پدیده قاچاق کالا برای کمک به تحقق اقتصاد مقاومتی کشور، ۸ معیار براساس جدول ۶ مورد سنجش و اولویت‌بندی قرار گرفت. بر این اساس همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود اجرای دقیق قوانین و مقررات مبارزه با فساد اداری، پیاده کردن دولت الکترونیک در گمرکات کشور و شفافیت در تعرفه‌ها و ثبات در سیاست‌گذاری‌های گمرکی برای کاهش فعالیت‌های رانت‌جویانه هر کدام با ۲۰/۳ درصد وزن و مجموعاً ۶۰/۹ درصد وزن از

مهمترین عوامل مؤثر بر کاهش پدیده قاچاق کالا است که باید در جهت کاهش قاچاق مورد توجه قرار گیرد. دو معیار حذف و کاهش پرداخت‌هایی غیر از تعرفه‌های رسمی قانونی و ساماندهی واحدهای گمرکی بویژه ساماندهی معابر غیررسمی در مجموع با ۸/۸ درصد اثرگذاری، دارای کمترین وزن بوده است. میزان تأثیر سایر عوامل نیز به همین ترتیب در ذیل جدول قابل مشاهده است.

جدول ۶. برآورد وزن معیارهای مؤثر بر قاچاق کالا در راستای نقش مرزبان اقتصادی در تحقق اقتصاد

مقاومتی

ردیف	فعالیت	وزن محاسباتی	رتبه
۱	حذف و کاهش پرداخت‌هایی غیر از تعرفه‌های رسمی قانونی	0.044	۴
۲	اجرای دقیق قوانین و مقررات مبارزه با فساد اداری	0.203	۱
۳	شفافیت عملکرد و ثبات در رویه‌های گمرکی	0.117	۲
۴	تدابیر گمرک در انسجام و ضابطه‌مند نمودن مبادلات مرز نشینان	0.070	۳
۵	ساده‌سازی و تسهیل رویه‌های گمرکی و حذف بوروکراسی زاید اداری	0.117	۲
۶	ساماندهی واحدهای گمرکی بویژه ساماندهی معابر غیررسمی	0.044	۴
۷	پیاده کردن دولت الکترونیک در گمرکات کشور	0.203	۱
۸	شفافیت در تعرفه‌ها و ثبات در سیاست‌گذاری‌های گمرکی برای کاهش فعالیت‌های رانت‌جویانه در گمرک	0.203	۱
نرخ ناسازگاری			0/00604

همان‌طور که نتایج تحقیق در جدول ۷ نشان می‌دهد با توجه به آمار مربوط به نرخ ناسازگاری (۰/۰۰۸۱۹) می‌توان به عدم وجود ناسازگاری در بین پاسخ‌های مربوط به مقایسات زوجی اطمینان خاطر پیدا کرد. براساس یافته‌های استخراج شده از پژوهش، مهم‌ترین معیار مؤثر بر مقاومت‌سازی اقتصاد از دیدگاه خبرگان فعال در بخش گمرک جمهوری اسلامی ایران، اجرای دقیق قوانین و مقررات بهداشتی برای جلوگیری از ورود کالاهای ناسالم و مضر به کشور است. این معیار ۴۱/۵ درصد از وزن عوامل مؤثر بر شاخص مورد نظر را تشکیل می‌دهد. در جایگاه دوم، ایجاد پنجره واحد

تجارت فرامرزی و ارتباط سیستمی و آنلاین با سازمان‌های مجوز دهنده با وزن ۲۵/۷ درصد قرار دارد.

جدول ۷. برآورد وزن معیارهای مؤثر بر مقاومت‌سازی اقتصاد در راستای نقش مرزبان اقتصادی در اقتصاد

مقاومتی

ردیف	فعالیت	وزن محاسباتی	رتبه
۱	اجرای دقیق قوانین و مقررات بهداشتی برای جلوگیری از ورود کالاهای ناسالم و مضر به کشور	0.415	۱
۲	تأمین حقوق مالکیت دولت بر تجارت خارجی با اجرای دقیق قوانین و مقررات گمرکی	0.153	۳
۳	اتخاذ و اجرای سیاست‌های گمرکی مشوق صادرات و تحدید واردات برای بهبود تراز پرداخت‌های کشور	0.088	۴
۴	اتخاذ سیاست‌های مناسب برای محدودیت ورود کالاهای مصرفی مشابه تولید داخلی	0.088	۴
۵	ایجاد پنجره واحد تجارت فرامرزی و ارتباط سیستمی و آنلاین با سازمان‌های مجوز دهنده	0.257	۲
نرخ ناسازگاری			0/00819

نتیجه‌گیری

به تعبیر مقام معظم رهبری «امروز تمرکز اصلی آنها [آمریکایی‌ها] بر جنگ اقتصادی و جنگ فرهنگی است و اتاق جنگ اقتصادی آنها با نظام جمهوری اسلامی ایران نیز، وزارت خزانهداری آمریکا است». بنابراین، توجه و تقویت نهادهای اقتصادی کشور جهت مقابله با شرارت‌ها و مقاومت‌سازی اقتصاد کشور ضروری به نظر می‌رسد. یکی از سازمان‌هایی که نقش راهبردی در بنیه اقتصادی کشور دارد، گمرک جمهوری اسلامی است که باید به مقاومت‌سازی اقتصاد توجه کافی داشته باشد.

ورود کالاهای مضر به کشور می‌تواند روند رشد یک کشور را کندتر کند. نکته‌ای که می‌توان از نتایج مطالعه حاضر دریافت کرد این است که براساس دیدگاه خبرگان

حوزه تجاری - گمرکی و براساس آمار، گمرک در زمینه اقتصاد مقاومتی و در چارچوب دستیابی به اقتصادی مقاوم با جایگاه مطلوب فاصله زیادی دارد. عدم توجه کافی به این مساله ممکن است به امنیت اقتصادی کشور در بلندمدت آسیب جدی برساند. بر این اساس نقش گمرک در مقاومت‌سازی اقتصاد کشور باید بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و تقویت گردد.

در این پژوهش به برآورد معیارهای مؤثر بر مقاومت‌سازی اقتصاد در راستای نقش مرزبان اقتصادی در اقتصاد مقاومتی پرداخته شد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد مهمترین معیار مؤثر بر مقاومت‌سازی اقتصاد، اجرای دقیق قوانین و مقررات بهداشتی برای جلوگیری از ورود کالاهای ناسالم و مضر به کشور است. این معیار ۴۱/۵ درصد از وزن عوامل مؤثر بر شاخص مورد نظر را تشکیل می‌دهد. در جایگاه دوم، ایجاد پنجره واحد تجارت فرامرزی و ارتباط سیستمی و آنلاین با سازمان‌های مجوز دهنده با وزن ۲۵/۷ درصد قرار دارد که می‌تواند از جعل مجوزها جلوگیری کند. تأمین حقوق مالکیت دولت بر تجارت خارجی با اجرای دقیق قوانین و مقررات گمرکی با وزن ۱۵/۳ درصد در جایگاه سوم و دو معیار اتخاذ و اجرای سیاست‌های گمرکی مشوق صادرات و تحدید واردات برای بهبود تراز پرداخت‌های کشور و اتخاذ سیاست‌های مناسب برای محدودیت ورود کالاهای مصرفی مشابه تولید داخلی به صورت مشترک و با وزن ۸/۸ درصد در جایگاه چهارم قرار دارند.

منابع

۱. اقدامات گمرک در راستای بهبود عملکرد لجستیک. سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۷/۶/۱۰).
قابل دسترس در: <https://www.irica.gov.ir/news/1055074/1055074.htm>
۲. اقدامات ویژه گمرک جمهوری اسلامی ایران. سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶/۱/۲۲). قابل دسترس در: <http://www.irica.gov.ir/news/96601/96601.htm>
۳. انتخاب ایران به عنوان کشور پایلوت پروژه جهانی تیر الکترونیک. سایت گمرک ایران (۱۳۹۵/۱/۳۰). قابل دسترس در: <http://www.irica.gov.ir/news/95733/95733.htm>
۴. برآورد حجم قاچاق کالا در سال ۱۳۹۶. سایت ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز (۱۳۹۷/۳/۱). قابل دسترس در: <http://www.irica.gov.ir/news/95733/95733.htm>
۵. بیست اقدام گمرک در راستای اقتصاد مقاومتی. سایت گمرک ایران (۱۳۹۵/۱۲/۸). قابل دسترس در: <https://www.irica.gov.ir/news/96601/96601.htm%20>
۶. پژویان، جمشید؛ مداح، مجید (۱۳۸۵). بررسی اقتصادی قاچاق در ایران. پژوهشنامه اقتصادی، ۲۰: ۴۳-۷۰.
۷. ترابزاده جهرمی، محمدصادق؛ سجادی، سید علیرضا؛ سمیعی نسب، مصطفی (۱۳۹۲). بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه حضرت آیت الله خامنه‌ای. مطالعات انقلاب اسلامی، ۳۲: ۳۱-۴۶.
۸. تی آی آر (TIR) سیستم ترانزیت جهانی. سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۵/۱/۳۰). قابل دسترس در: <http://www.irica.gov.ir/news/95733/95733.htm>
۹. جلیلی، سعید (۱۳۹۵). اهمیت مبارزه با قاچاق کالا در تحقق اقتصاد مقاومتی. حبل المتین، ۱۴(۵): ۱۲۱-۱۰۶.
۱۰. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲/۰۱/۰۱). بیانات در حرم رضوی. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22233>
۱۱. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷/۱/۱). بیانات در اجتماع زائران حرم مطهر رضوی. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39272>
۱۲. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۰/۴/۱۰). بیانات در دیدار با مسئولان وزارتخانه‌های صنایع و بازرگانی. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3073>
۱۳. خامنه‌ای، سیدعلی (۲۷/۱۱/۱۳۹۵). بیانات در دیدار با مردم آذربایجان شرقی. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=35690>
۱۴. خامنه‌ای، سیدعلی (۰۷/۰۶/۱۳۹۷). بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40399>
۱۵. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۱/۰۵/۱۶). بیانات در دیدار با دانشجویان. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=20686>
۱۶. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۱۰/۱۹). بیانات در دیدار با مردم قم. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=35367>
۱۷. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۰۸/۲۶). بیانات در دیدار با مردم اصفهان. قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=34912>
۱۸. خداحرمی، بهروز (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی یعنی اقتصاد بدون نفت. بازار سرمایه، ۳۳: ۱۰.

۱۹. رشیدی، مصطفی؛ ردادی، علی؛ مقدم‌فر، سعیدرضا (۱۳۹۴). طراحی الگوی سنجش امنیت اقتصادی کشور. *مطالعات راهبردی بسیج*، ۱۸(۶): ۸۹-۶۵.
۲۰. رودری، سهیل؛ قاسمی، حمیدرضا (۱۳۹۶). نقش صادرات غیرنفتی در تحقق اقتصاد مقاومتی در چارچوب برنامه ششم توسعه. تهران: دبیرخانه کمیسیون‌های تخصصی مجامع و شوراهای اتاق ایران، کمیسیون توسعه صادرات.
۲۱. زنوزی محسنی، سید جمال‌الدین؛ رائی، نیره (۱۳۹۵). بررسی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در نظام درآمدی دولت و تأثیر آن بر رشد اقتصادی ایران. *سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۴(۱۵): ۱۳۲-۱۱۵.
۲۲. زیرک، معصومه (۱۳۹۴). آسیب‌شناسی مخاطره‌پذیری اقتصاد ایران بر مبنای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی. *مجله اقتصادی*، ۱۵(۹-۱۰): ۷۶-۴۷.
۲۳. ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز (۱۳۹۶). *سالنامه آماری ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز*.
۲۴. سزاوار، محمد (۱۳۸۲). *دلایل کاهش امنیت اقتصادی در ایران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده اقتصاد، دانشگاه تهران.
۲۵. سلیمانی سدهی، مجتبی؛ میانداوآبچی، الناز (۱۳۹۷). *لجستیک تجاری*. تهران: چاپ و نشر.
۲۶. سلیمانی، یاسر؛ حسین‌زاده یزدی، سیدسعید (۱۳۹۵). تبیین رویکردها و مؤلفه‌های سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (بررسی موردی، تبیین بند دوازدهم سیاست‌ها، مؤلفه‌های دیپلماسی اقتصادی). *سیاست‌های راهبردی و کلان (ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی)*، ۴(۱۵): ۹۱-۱۱۴.
۲۷. سیف، الله مراد؛ حافظیه، علی اکبر (۱۳۹۲). راهبردهای تجارت بین‌الملل اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران. *مطالعات راهبردی بسیج*، ۱۶(۶۰): ۲۱۶-۱۸۴.
۲۸. شعبانی، احمد؛ سبحانی ثابت، سیدعلی (۱۳۹۶). بررسی تأثیر کاهش درآمد نفت بر واردات کالاهای واسطه‌ای؛ نتایجی برای اقتصاد مقاومتی. *مطالعات اقتصاد اسلامی*، ۹(۱۸): ۱۴۸-۱۱۷.
۲۹. طباطبایی، علی؛ ثابتی، عباس (۱۳۸۹). سازمان جهانی گمرک با رویکرد بررسی موانع پیش‌روی گمرک جمهوری اسلامی ایران در این سازمان. *مطالعات روابط بین‌الملل*، ۱۳: ۱۲۵-۱۶۶.
۳۰. عربیون، ابوالقاسم؛ منوچهری آملی، محمود (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی و کشاورزی، راهکارهایی برای ارتقای بخش کشاورزی در دوران گذران اقتصاد مقاومتی. *آینده‌نگر*، ۱۴: ۹۶-۱.
۳۱. کرباسیان، مسعود (۱۳۹۶). *سامانه جامع امور گمرکی پنجره واحد تجارت فرامرزی*. تهران: انتشارات گمرک جمهوری اسلامی ایران.
۳۲. گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۵). فضای شفاف کاری در گمرک. *نشریه تخصصی گمرک*، ۷۵۶: ۲۴-۱.
۳۳. گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶/الف). اقدامات گمرک در راستای اقتصاد مقاومتی، *نشریه تخصصی گمرک*، ۸۳۷: ۲۴-۱.
۳۴. گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶/ب). مقام اولی گمرک با دست خالی. *نشریه تخصصی گمرک*، ۸۱۹: ۲۴.
۳۵. گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶/ج). *دیپلماسی گمرکی ایران در قلب اروپا*. *نشریه تخصصی گمرک*، ۸۱۵: ۲۴-۲.

۳۶. گمرک جمهوری اسلامی دستگاه برتر در مبارزه با قاچاق کالا. سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶/۱/۲۲). قابل دسترس در: <http://www.irica.gov.ir/news/96601/96601.htm>
۳۷. مجوزها در ایران با چهار کشور موفق، حبس تجارت در بوروکراسی. *روزنامه دنیای اقتصاد* (۱۳۹۵ دی ماه)، شماره ۳۹۴۵.
۳۸. معمارنژاد، عباس؛ شیری، بهزاد؛ کاخکی، حسن (۱۳۹۲). نظام گمرکی و ضرورت‌های تحول آن: مبانی، برنامه‌ها و اقدامات انجام شده. *سیاست‌های مالی و اقتصادی*، ۱(۲): ۱۴۱-۱۲۱.
۳۹. میلانی، جمیل (۱۳۹۴). اقتصاد مقاومتی و خودباوری ملی، فرصت‌ها و چالش‌های تحقق آن. *مجله اقتصادی*، ۱۵(۷-۸): ۲۲-۵.
۴۰. نورمحمدی، خسرو (۱۳۸۳). *بررسی قاچاق کالا و راهکارهای هدایت فعالیت‌های قاچاق به مسیرهای قانونی و رسمی*. تهران: معاونت پژوهشی جهاد دانشگاهی، دانشگاه تهران.
۴۱. نوری، جعفر (۱۳۸۳). *پیامدهای اقتصادی و راهکارهای کنترل پدیده قاچاق*. تهران: نشر سازمان تعزیرات حکومتی.
۴۲. نوفرستی، محمد (۱۳۹۵). *اقتصاد مقاومتی و راه‌های دستیابی به آن. سیاست‌های راهبردی و کلان (ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی)*، ۴(۱۵): ۱۶۸-۱۵۷.
۴۳. وایلد، دیوید؛ هیویت، تام؛ جانسون، هیزل (۱۳۷۷). *صنعتی شدن و توسعه*. ترجمه طاهره قادری. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
۴۴. وطن‌پور، علیرضا (۱۳۸۷). *قاچاق کالا و تأثیر آن بر امنیت اقتصادی کشور*. کارآگاه، ۲(۳): ۹۳-۶۹.
45. UNCTAD. (2006). ICT Solutions to Facilitate Trade at Border Crossings and in Ports. United Nations Conference Trade and Development, Expert Meeting on ICT Solutions to Facilitate Trade at Border Crossings and in Ports. Geneva, 16-18 October.
46. Afanasieva, V.; Ivanov, L. & Yanushkevych, D. (2017). Modern Approaches to Risk Management and Their Use in Customs. *Траектория науки*, 3(4):1-14.
47. Cantens, T. & Raballand, G. (August 2017). **Cross-Border Trade, Insecurity and the Role of Customs: Some Lessons from Six Field Studies in (Post)Conflict Regions**. ICTD Working Paper 67. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3120534> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3120534>.

References

1. Afanasieva, V.; Ivanov, L. & Yanushkevych, D. (2017). Modern Approaches to Risk Management and Their Use in Customs. *Траектория науки*, 3(4):1-14.
2. Arabion, A.; Manouchehri Amoli, M. (2012). Resistance and Agricultural Economics Solutions for Promoting the Agricultural Sector during the Resistance Economy. *Futurist Journal*, 14: 96 – 1. [In Persian]
3. Cantens, T. & Raballand, G. (August 2017). **Cross-Border Trade, Insecurity and the Role of Customs: Some Lessons from Six Field Studies in (Post)Conflict Regions**. ICTD Working Paper 67. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3120534> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3120534>.
4. **Customs measures to improve logistics performance**. Iran Customs Site (1 September 2018). Available at: <https://www.irica.gov.ir/news/1055074/1055074.htm>. [In Persian]
5. **Customs of the Islamic Republic of Iran is the top organization in the fight against smuggling**. Iran Customs Site (11 April 2017). Available at: <http://www.irica.gov.ir/news/96601/96601.htm>. [In Persian]
6. Customs Office of the Islamic Republic of Iran (2017). *Transparent space Customs. Customs Specialist Magazine*, 756:1-24. [In Persian]

7. Customs Office of the Islamic Republic of Iran (2018/A). *Transparent space Customs. Customs Specialist Magazine*, 756:1-24. [In Persian]
8. Customs Office of the Islamic Republic of Iran (2018/B). Customs success and first place with empty hands. *Customs Specialist Magazine*, 815:1-24. [In Persian]
9. Customs Office of the Islamic Republic of Iran (2018/C). *Customs diplomacy in the heart of Europe. Customs Specialist Magazine*, 815:1-24. [In Persian]
10. **Estimates of trafficking. Anti-trafficking headquarters site (22 May 2018)**. Available at: <https://epc.ir/News/18618>. [In Persian]
11. Headquarters for Combating Trafficking in Currency and Currency (1396). **Statistical Yearbook of the Office for Combating Trafficking in Currency**. [In Persian]
12. Jalili, S. (2016). The Importance of Combating Commodity Trafficking in the Realization of a Resistance Economy. *Habl al-Matin Quarterly*, 14:121-106. [In Persian]
13. Karbassian, M. (2018). **Comprehensive Customs System of the Cross-border Trade Branch**. Tehran: Islamic Republic of Iran Customs Publication. [In Persian]
14. Khamenei, S.A. (21 March 2013). **Speeches at the Holy Shrine of Mutahar Razavi**. Available at: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22233>. [In Persian]
15. Khamenei, S.A. (15 February 2017). **Speeches at the Meeting of the People of East Azerbaijan**. Available at: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=35690>. [In Persian]
16. Khamenei, S.A. (16 November 2016). **Speeches at the Isfahan People's Meeting**. Available at: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=34912>. [In Persian]
17. Khamenei, S.A. (1 July 2002). **Speeches at a meeting of the officials of the Ministries of Commerce and Industry**. Available at: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3073>. [In Persian]
18. Khamenei, S.A. (21 March 2018). **Speeches at the Holy Shrine of Mutahar Razavi**. Available at: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39272>. [In Persian]
19. Khamenei, S.A. (29 August 2018). **Speeches at a meeting of the President and Cabinet members**. Available at: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40399>. [In Persian]
20. Khamenei, S.A. (6 August 2012). **Speeches at Student Meetings**. Available at: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=20686>. [In Persian]
21. Khamenei, S.A. (8 January 2017). **Speeches at the Qom People's Meeting**. Available at: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=35367>. [In Persian]
22. Khodarahmi, B. (2012). Resistive Economics: An Oil-Free Economy. *Capital Market*, 33:10. [In Persian]
23. Licenses in Iran with four successful countries, confinement of trade in bureaucracy. *Journal of Economics World* (January 2016), No. 3945. [In Persian]
24. Memar Nejad, A.; Shiri, B. & Kakhaki, H. (2013). Customs system and its evolving needs: Foundations, Plans and Actions. *Fiscal and Economic Policies*, 1(2): 141-121. [In Persian]
25. Milan, J. (2015). Resistance Economics and National Self-Esteem, Opportunities and Challenges for Its Implementation. *Economic Journal*, 15(7-8):5-22. [In Persian]
26. Nofirsti, M. (2016). Resilient Economy and How It Could Be Achieved. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 4:168-157. [In Persian]
27. Nouri, J. (2005). **The economic consequences and strategies for controlling the phenomenon of trafficking**. Tehran: Publications of the Ta'zir Organization. [In Persian]
28. Nourmohammadi, K. (2004). **Investigation of Trafficking in Goods and Strategies for Conducting Trafficking in Legal and Official Paths**. Vice Chancellor for Research, University of Tehran. [In Persian]
29. Pejouyan, J.; Maddah, M. (2006). Economic Study of Trafficking in Iran. *Economic Research Journal*, 20: 70-43. [In Persian]
30. Rashidi, M.; Radadi, A.; Moghadamfar, S.R. (2015). Designing a Model for Measuring the Economic Security of Iran. *Basij Strategic Studies Quarterly*, 18(6):65-89. [In Persian]
31. Rudri, S.; Ghasemi, H.R. (1396). **The role of non-oil exports in the realization of the Resistance Economy within the framework of the Sixth Development Plan**. Secretariat of the Specialized Committees of Iranian Chambers and Committees, Export Development Commission. [In Persian]
32. Seif, A.M.; Hafezieh, A.A. (2013). International Trade Strategies of Resistance Economics of the Islamic Republic of Iran. *Strategic Basij Studies*, 16(60):216-184. [In Persian]
33. **Selection of Iran as the pilot country of the Global Electronics TIR Project**. Iran Customs Site (18 April 2016). Available at: <http://www.irica.gov.ir/news/95733/95733.htm>. [In Persian]
34. Sezavar, M. (2004). **Reasons for Declining Economic Security in Iran**. Faculty of Economics, University of Tehran. [In Persian]

35. Shabani, A.; Sobhani Sabet, S.A. (1396). Investigating the Impact of Oil Revenue Reduction on Imports of Intermediate Goods; Results for Resistance Economics. *Islamic Economics Studies*, 9(18):148-117. [In Persian]
36. Soleimani Sadeh, M.; Miandoo Abchi, E. (1979). **Commercial Logistics**. Tehran: Publishing. [In Persian]
37. Soleimani, Y. & Hosseinzadeh Yazdi, S.S. (2016). Explaining the approaches and components of moqawama economy(CASE STUDY: explaining the twelfth paragraph of policies: the components of economic diplomacy). *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*,4: 91-114. [In Persian]
38. **Special measures of the Islamic Republic of Iran Customs**. Iran Customs Site(11April 2017). Available at: <http://www.irica.gov.ir/news/96601/96601.htm>. [In Persian]
39. Tabatabai, A.; Sabeti, A. (2010). World Customs Organization Approaches to Investigating the Barriers to Customs in the Islamic Republic of Iran in this Organization. *International Relations Studies*, 3(13):166-125. [In Persian]
40. **TIR Global Transit System. Iran Customs Site** (18 April 2016). Available at: <http://www.irica.gov.ir/news/95733/95733.htm>. [In Persian]
41. Torabzadeh Jahromi, M.S. (2013). Investigating the Dimensions and Components of the Resistance Economics of the Islamic Republic of Iran in the Thought of Ayatollah Khamenei. *Journal of Islamic Revolution Studies*, 32: 46-31. [In Persian]
42. Twenty Customs Measures to Resist Economy. Iran Customs Site(26 February 2017). Available at: <https://www.irica.gov.ir/news/96601/96601.htm%20>. [In Persian]
43. UNCTAD. (2006). ICT Solvetions to Facilitate Trade at Border Crossings and in Ports. United Nations Conference Trade and Development, Expert Meeting on ICT Solutions to Facilitate Trade at Border Crossings and in Ports. *Geneva*, 16-18 October.
44. Vatanpour, A. (2008). Trafficking in Goods and its Impact on the Economic Security of the Country. *Detective*, 2(3): 69-93. [In Persian]
45. Wilde, D.; Hewitt, T. & Johnson, H. (1998). **Industrialization and Development**. Translated by Tahereh Ghaderi. Tehran: Allameh Tabataba'i University Press. [In Persian]
46. Zenozi Mohseni, S.J. & Rasi, N. (2016). Investigating the Components of Resistance Economics in the State Income System and its Impact on Iranian Economic. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies* , 4(15):132-115. [In Persian]
47. Zirek, M. (2015). The Risk Pathology of the Iranian Economy Based on the General Policies of Resistance Economics. *Economic Journal*, 15(9-10): 47-76. [In Persian]